Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΌΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΊΟΥ (όγδοο τμήμα)

της 14ης Οκτωβρίου 2021 *

«Προδικαστική παραπομπή – Προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Άρθρο 325 ΣΛΕΕ – Καταπολέμηση της απάτης και άλλων παράνομων δραστηριοτήτων – Σύμβαση για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης – Έννοια της "απάτης" – Παράνομη συμπεριφορά κατά τη διάρκεια της περιόδου βιωσιμότητας ενός έργου»

Στην υπόθεση C-360/20,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Tribunalul Argeş (πρωτοδικείο Argeş, Ρουμανία) με απόφαση της 4ης Αυγούστου 2020, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 4 Αυγούστου 2020, στο πλαίσιο της δίκης

Ministerul Lucrărilor Publice, **Dezvoltării şi Administrației**, πρώην Ministerul Dezvoltării Regionale şi Administrației Publice

κατά

NE,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (όγδοο τμήμα),

συγκείμενο από τους J. Passer, πρόεδρο του εβδόμου τμήματος, προεδρεύοντα του ογδόου τμήματος, L. S. Rossi και N. Wahl (εισηγητή), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: J. Richard de la Tour

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– το Ministerul Lucrărilor Publice, Dezvoltării şi Administrației, πρώην Ministerul Dezvoltării Regionale şi Administrației Publice, εκπροσωπούμενο από τον I. Ştefan,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους J. Baquero Cruz, L. Mantl και I. Rogalski,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ρουμανική.

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 325, παράγραφοι 1 και 2, ΣΛΕΕ, του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της Σύμβασης η οποία καταρτίστηκε βάσει του άρθρου Κ.3 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, η οποία υπεγράφη στις Βρυξέλλες στις 26 Ιουλίου 1995 (ΕΕ 1995, C 316, σ. 49, στο εξής: Σύμβαση ΠΟΣ), καθώς και του άρθρου 57, παράγραφοι 1 και 3, και του άρθρου 98 του κανονισμού (ΕΚ) 1083/2006 του Συμβουλίου, της 11ης Ιουλίου 2006, περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1260/1999 (ΕΕ 2006, L 210, σ. 25), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) 539/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Ιουνίου 2010 (ΕΕ 2010, L 158, σ. 1, στο εξής: κανονισμός 1083/2006).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο προσφυγής που ασκήθηκε από το Ministerul Lucrărilor Publice, Dezvoltării şi Administraţiei (Υπουργείο Δημοσίων Έργων, Ανάπτυξης και Διοίκησης, Ρουμανία), πρώην Ministerul Dezvoltării Regionale şi Administraţiei Publice (Υπουργείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και Δημόσιας Διοίκησης, Ρουμανία) (στο εξής: Υπουργείο) κατά εισαγγελικής διάταξης με την οποία τέθηκε στο αρχείο υπόθεση που αφορούσε ποινική διαδικασία κινηθείσα κατά του ΝΕ για αξιόποινες πράξεις σχετικά με την αχρεώστητη είσπραξη πόρων που προέρχονται από τον γενικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η Σύμβαση ΠΟΣ

3 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της Σύμβασης ΠΟΣ ορίζει τα εξής:

«1. Για τους σκοπούς της παρούσας σύμβασης, απάτη εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων συνιστά:

α) όσον αφορά τις δαπάνες, κάθε εκ προθέσεως πράξη ή παράλειψη, σχετικά με:

– τη χρήση ή την υποβολή πλαστών, ανακριβών ή ελλιπών δηλώσεων ή εγγράφων, με αποτέλεσμα την αχρεώστητη είσπραξη ή παρακράτηση πόρων που προέρχονται από το γενικό προϋπολογισμό των Κοινοτήτων ή από τους προϋπολογισμούς των οποίων η διαχείριση ασκείται από τις Κοινότητες ή για λογαριασμό τους,

– την αποσιώπηση πληροφοριών κατά παράβαση ειδικής υποχρέωσης, με τα αυτά αποτελέσματα,

– τη μη κατά προορισμόν χρήση αυτών των πόρων, για σκοπούς άλλους από αυτούς για τους οποίους χορηγήθηκαν αρχικώς·

[…]».

Ο κανονισμός 1083/2006

4 Κατά το άρθρο 2, σημείο 7, του κανονισμού 1083/2006, το οποίο φέρει τον τίτλο «Ορισμοί»:

«Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, οι ακόλουθοι όροι λαμβάνουν την ακόλουθη σημασία:

[…]

7) "παρατυπία": κάθε παράβαση διάταξης του κοινοτικού δικαίου η οποία προκύπτει από πράξη ή παράλειψη οικονομικού φορέα και η οποία ζημιώνει ή ενδέχεται να ζημιώσει το γενικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με τον καταλογισμό στον κοινοτικό προϋπολογισμό αδικαιολόγητης δαπάνης.»

5 Το άρθρο 57 του κανονισμού αυτού φέρει τον τίτλο «Διάρκεια των πράξεων» και στην παράγραφο 1 ορίζει τα εξής:

«1. Το κράτος μέλος ή η διαχειριστική αρχή διασφαλίζουν ότι μία πράξη η οποία περιλαμβάνει επενδύσεις στις υποδομές ή παραγωγικές επενδύσεις διατηρεί τη συνεισφορά των Ταμείων μόνον εάν, εντός πέντε ετών από την ολοκλήρωσή της, δεν υποστεί σημαντική τροποποίηση η οποία προκαλείται από αλλαγή στη φύση της κυριότητας στοιχείου υποδομής ή από την παύση παραγωγικής δραστηριότητας και επηρεάζει τη φύση της ή τους όρους υλοποίησης της πράξης ή παρέχει αδικαιολόγητο πλεονέκτημα σε επιχείρηση ή δημόσιο φορέα.

Δράσεις οι οποίες εμπίπτουν στο πεδίο της συνδρομής από το ΕΚΤ θεωρείται ότι δεν διατηρούν τη συνεισφορά μόνον όταν υπόκεινται σε υποχρέωση διατήρησης της επένδυσης σύμφωνα με τους εν ισχύι κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων κατά την έννοια του άρθρου 107 της συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και όταν υφίστανται σημαντική τροποποίηση ως αποτέλεσμα της παύσης της παραγωγικής δραστηριότητας εντός της προθεσμίας που ορίζεται στους εν λόγω κανόνες.

Τα κράτη μέλη μπορούν να μειώσουν το οριζόμενο στο πρώτο εδάφιο χρονικό περιθώριο σε τρία χρόνια σε περίπτωση διατήρησης επενδύσεων από μικρομεσαίες επιχειρήσεις.»

6 Το άρθρο 98 του εν λόγω κανονισμού, με τίτλο «Δημοσιονομικές διορθώσεις από τα κράτη μέλη», ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Τα κράτη μέλη φέρουν την πρωταρχική ευθύνη για τη διερεύνηση των παρατυπιών, ενεργώντας βάσει στοιχείων για οποιαδήποτε μείζονος σημασίας μεταβολή η οποία επηρεάζει τη φύση ή τους όρους υλοποίησης ή τον έλεγχο πράξεων ή επιχειρησιακών προγραμμάτων καθώς και για τη διενέργεια των απαιτούμενων δημοσιονομικών διορθώσεων.

2. Το κράτος μέλος προβαίνει στις απαιτούμενες δημοσιονομικές διορθώσεις όσον αφορά τις μεμονωμένες ή συστημικές παρατυπίες που διαπιστώνονται σε πράξεις ή επιχειρησιακά προγράμματα. Οι διορθώσεις που διενεργούνται από το κράτος μέλος συνίστανται στην

ακύρωση του συνόλου ή μέρους της δημόσιας συνεισφοράς του επιχειρησιακού προγράμματος. Το κράτος μέλος λαμβάνει υπόψη τη φύση και τη σοβαρότητα των παρατυπιών καθώς και την οικονομική απώλεια του Ταμείου.

Τα κεφάλαια από τα Ταμεία που αποδεσμεύονται με τον τρόπο αυτόν, μπορούν να επαναχρησιμοποιούνται από το κράτος μέλος έως τις 31 Δεκεμβρίου 2015 για το σχετικό επιχειρησιακό πρόγραμμα σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 3.

[…]

3. Η συνεισφορά που ακυρώνεται σύμφωνα με την παράγραφο 2, δεν επιτρέπεται να επαναχρησιμοποιηθεί για την ή τις πράξεις οι οποίες αποτέλεσαν αντικείμενο διόρθωσης, ούτε, στην περίπτωση που η δημοσιονομική διόρθωση πραγματοποιείται λόγω συστημικής παρατυπίας, για υφιστάμενες πράξεις στο σύνολο ή μέρος του άξονα προτεραιότητας στον οποίο συνέβη η εν λόγω συστημική παρατυπία.

4. Στην περίπτωση συστημικής παρατυπίας, το κράτος μέλος επεκτείνει τις έρευνές του προκειμένου να καλύψει όλες τις πράξεις που ενδέχεται να επηρεάζονται.»

Το ρουμανικό δίκαιο

7 Το άρθρο 18[1], παράγραφος 1, του legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție (νόμου 78/2000 για την πρόληψη, τον εντοπισμό και την καταστολή της διαφθοράς), της 8ης Μαΐου 2000, όπως τροποποιήθηκε με τον legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal (νόμο 187/2012 για την εφαρμογή του νόμου 286/2009 περί ποινικού κώδικα) (στο εξής: άρθρο 18[1], παράγραφος 1, του νόμου 78/2000), ορίζει τα εξής:

«Η χρήση ή η υποβολή πλαστών, ανακριβών ή ελλιπών δηλώσεων ή εγγράφων που έγινε κακόπιστα, με αποτέλεσμα την αχρεώστητη είσπραξη πόρων που προέρχονται από τον γενικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή από τους προϋπολογισμούς των οποίων η διαχείριση ασκείται από αυτήν ή για λογαριασμό της, τιμωρείται με στερητική της ελευθερίας ποινή από 2 έως 7 έτη και με έκπτωση από ορισμένα δικαιώματα.»

8 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο b, του Ordonanța de urgență nr. 66/2011 privind prevenirea, constatarea și sancționarea neregulilor apărute în obținerea și utilizarea fondurilor europene și/sau a fondurilor publice naționale aferente acestora (επείγοντος κυβερνητικού διατάγματος αριθ. 66/2011 για την πρόληψη, τη διαπίστωση και την επιβολή κυρώσεων λόγω παρατυπιών κατά την είσπραξη και τη χρήση ευρωπαϊκών και/ή συναφών εθνικών δημόσιων πόρων), της 29ης Ιουνίου 2011, προβλέπει τα ακόλουθα:

«Κατά το παρόν επείγον διάταγμα, [ως “απάτη” νοείται] η αξιόποινη πράξη η οποία τελείται σχετικά με την είσπραξη και τη χρήση ευρωπαϊκών και/ή συναφών εθνικών δημόσιων πόρων και η οποία τιμωρείται από τον ποινικό κώδικα ή από άλλους ειδικούς νόμους.»

9 Το άρθρο 26 του διατάγματος αυτού ορίζει τα εξής:

«Με εξαίρεση τις περιπτώσεις στις οποίες οι κανόνες που θεσπίζονται από διεθνή χρηματοδοτικό φορέα ορίζουν άλλως, η αρμόδια αρχή για τη διαχείριση των ευρωπαϊκών πόρων φέρει την ευθύνη για τη σύνταξη των εκθέσεων που αφορούν τη διαπίστωση παρατυπιών και τον καθορισμό των δημοσιονομικών πιστώσεων κατ' εφαρμογήν των άρθρων 20 και 21, όταν:

a) κατά τη διάρκεια της περιόδου παρακολούθησης, διαπιστώνει ότι το έργο δεν πληροί τις απαιτήσεις διάρκειας/βιωσιμότητας που προβλέπονται από την ισχύουσα νομοθεσία·

b) κατά το πέρας της περιόδου παρακολούθησης, διαπιστώνει ότι οι δείκτες/στόχοι των έργων που χρηματοδοτούνται από ευρωπαϊκούς πόσους ή από τους συναφείς εθνικούς δημόσιους πόρους δεν υλοποιήθηκαν πλήρως ή υλοποιήθηκαν εν μέρει.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

10 Η υπόθεση της κύριας δίκης αφορά τους όρους υλοποίησης του έργου «Mănăstirea Cetățuia Negru Vodă – Legendă și tradiție» (Μονή Cetățuia, Negru Vodă – Θρύλος και παράδοση). Το έργο αυτό συγχρηματοδοτήθηκε από ευρωπαϊκούς πόρους, δυνάμει σύμβασης χρηματοδότησης της οποίας δικαιούχος είναι η Unitatea Administrativ Teritorială C. (περιφερειακή διοικητική ενότητα C., Ρουμανία), εκπροσωπούμενη από τον δήμαρχο, ΝΕ.

11 Η σύμβαση αυτή προέβλεπε, μεταξύ άλλων, ότι ο δικαιούχος θα προέβαινε, με ίδια κεφάλαια, κατά την περίοδο μετά την εκτέλεση του έργου, ήτοι την περίοδο βιωσιμότητάς του, στην εκτύπωση και διανομή προωθητικού υλικού, όπως φυλλάδια, επιστολικά δελτάρια, έντυπα, λευκώματα και τουριστικοί οδηγοί, προκειμένου να εξασφαλίσει τη δημοσιότητα του έργου.

12 Ο δικαιούχος υπέβαλε, αφενός, έκθεση σχετικά με τη βιωσιμότητα της επένδυσης και, αφετέρου, έκθεση σχετικά με τη διανομή του προωθητικού υλικού.

13 Το Υπουργείο έκρινε ότι υπήρχαν ανακολουθίες μεταξύ του περιεχομένου των εκθέσεων αυτών και των αποδεικτικών στοιχείων που προσκόμισε ο δικαιούχος στο πλαίσιο επιτόπιου ελέγχου. Μολονότι ο δικαιούχος δήλωσε ότι προέβη στην παραγωγή και διανομή του προωθητικού υλικού σύμφωνα με τη σύμβαση, δεν είναι σε θέση να το αποδείξει επαρκώς, δημιουργώντας, ως εκ τούτου, κατά το Υπουργείο, βάσιμες υπόνοιες ως προς την ακρίβεια των υποβληθέντων εγγράφων. Συγκεκριμένα, το Υπουργείο υποστηρίζει ότι διαθέτει ισχυρές ενδείξεις σχετικά με την υποβολή πλαστών, ανακριβών ή ελλιπών δηλώσεων ή εγγράφων.

14 Κατόπιν υποβολής έγκλησης από το Υπουργείο, η Parchetul de le pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție – Direcția Națională Anticorupție – Serviciul teritorial Pitești (εισαγγελία του Ανωτάτου Ακυρωτικού Δικαστηρίου – Εθνική υπηρεσία κατά της διαφθοράς – Υπηρεσία αρμόδια για την περιοχή του Pitești, Ρουμανία) κίνησε ποινική διαδικασία στις 14 Φεβρουαρίου 2017 λόγω ενδεχόμενης παράβασης του άρθρου 18^1, παράγραφος 1, του νόμου 78/2000, ήτοι λόγω χρήσης ή υποβολής πλαστών, ανακριβών ή ελλιπών δηλώσεων ή εγγράφων που έγινε κακόπιστα, με αποτέλεσμα την αχρεώστητη είσπραξη πόρων που προέρχονται από τον γενικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

15 Με διάταξη της 12ης Μαΐου 2017, η Direcția Națională Anticorupție – Serviciul teritorial Pitești (Εθνική υπηρεσία κατά της διαφθοράς – Υπηρεσία αρμόδια για την περιοχή του Pitești, Ρουμανία) ζήτησε την in rem ποινική δίωξη για το έγκλημα του άρθρου 18[1], παράγραφος 1, του νόμου 78/2000.

16 Την 1η Αυγούστου 2019, ο εισαγγελέας εξέδωσε διάταξη περί θέσης της υπόθεσης στο αρχείο, εκτιμώντας ότι δεν είχε αποδειχθεί η συνδρομή των πραγματικών περιστατικών που απαιτούνται κατά το άρθρο 18[1], παράγραφος 1, του νόμου 78/2000. Προς αιτιολόγηση της ως άνω διάταξης, δέχθηκε, κατ' αρχάς, ότι, σύμφωνα με τη σύμβαση χρηματοδότησης, οι δραστηριότητες που προβλέπονταν για να διασφαλιστεί η διατήρηση και η συνέχιση της τουριστικής προώθησης κατά τη διάρκεια των πέντε ετών μετά την υλοποίηση του έργου, συμπεριλαμβανομένης της εκτύπωσης και διανομής προωθητικού υλικού, χρηματοδοτούνταν από τον προϋπολογισμό του δικαιούχου και όχι από τον προϋπολογισμό της Ένωσης.

17 Στη συνέχεια, επισήμανε ότι οι εκθέσεις, των οποίων το ακριβές περιεχόμενο αμφισβητείται από το Υπουργείο, διαβιβάστηκαν από τον δικαιούχο μετά την περάτωση του έργου, στο πλαίσιο του μεταγενέστερου ελέγχου. Κατά τον εισαγγελέα όμως δεν συντρέχουν τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος του άρθρου 18[1], παράγραφος 1, του νόμου 78/2000, καθότι δεν υφίσταται εν προκειμένω αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της υποβολής ή της χρήσης των εγγράφων και της αχρεώστητης είσπραξης ευρωπαϊκών πόρων. Ο εισαγγελέας εκτιμά, επομένως, ότι η είσπραξη ευρωπαϊκών πόρων έλαβε χώρα κατά την περίοδο υλοποίησης του έργου και δεν είχε ως προϋπόθεση την υποβολή εγγράφων σχετικών με την περίοδο βιωσιμότητας του έργου, ως εκ τούτου δε, δεν μπορούσε να γίνει δεκτό ότι υφίστατο ζημία εις βάρος του προϋπολογισμού της Ένωσης.

18 Στις 29 Αυγούστου 2019, το Υπουργείο υπέβαλε ενώπιον του προϊστάμενου εισαγγελέα του Înalta Curte de Casație și Justiție – Direcția Națională Anticorupție (Ανωτάτου Ακυρωτικού Δικαστηρίου – Εθνική υπηρεσία κατά της διαφθοράς, Ρουμανία) ένσταση κατά της εν λόγω διάταξης περί θέσης της υπόθεσης στο αρχείο, υποστηρίζοντας ότι ήταν μη σύννομη και αβάσιμη. Η ένσταση αυτή απορρίφθηκε ως αβάσιμη.

19 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Υπουργείο άσκησε ενώπιον του Tribunalul Argeș (πρωτοδικείου Argeș, Ρουμανία) προσφυγή κατά της διάταξης της 1ης Αυγούστου 2019 περί θέσης της υπόθεσης στο αρχείο.

20 Προς στήριξη της προσφυγής του, το Υπουργείο υποστηρίζει ότι η υποβολή, μετά την περίοδο υλοποίησης του έργου, εγγράφων που περιέχουν ανακριβείς πληροφορίες μπορεί να στοιχειοθετεί το έγκλημα του άρθρου 18[1], παράγραφος 1, του νόμου 78/2000. Εκτιμά ότι η αχρεώστητη είσπραξη πόρων από τον προϋπολογισμό της Ένωσης, η οποία προκύπτει από την υποβολή των εγγράφων αυτών, πρέπει να εκτιμάται υπό το πρίσμα των όρων που προβλέπει η σύμβαση χρηματοδότησης και, επομένως, οι δραστηριότητες που αφορούν την περίοδο βιωσιμότητας, ακόμη και αν είναι μεταγενέστερες της πραγματικής εκτέλεσης του έργου, εντάσσονται στο πλαίσιο της σύμβασης και καλύπτουν και τον χρόνο ισχύος της.

21 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Tribunalul Argeş (πρωτοδικείο Argeş) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Περιλαμβάνει η έννοια της απάτης εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων [της Ευρωπαϊκής Ένωσης] που μνημονεύεται στο άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της [Σύμβασης ΠΟΣ] την περίπτωση αξιόποινης πράξης που τελείται με σκοπό τη φαινομενική τήρηση των διατάξεων του άρθρου 57, παράγραφος 1, του κανονισμού 1083/2006, προκειμένου να αποφευχθεί η εφαρμογή, εκ μέρους του κράτους μέλους, του άρθρου 57, παράγραφος 3, σε συνδυασμό με το άρθρο 98 του ίδιου κανονισμού, ή μόνον την περίπτωση αξιόποινης πράξης που τελείται μέχρι το πέρας της περιόδου υλοποίησης του έργου, αποκλειομένων των πράξεων που τελέσθηκαν κατά την περίοδο βιωσιμότητας;

2) Έχει το δίκαιο της Ένωσης, ιδίως δε το άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 325, παράγραφοι 1 και 2, ΣΛΕΕ και το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της [Σύμβασης ΠΟΣ], την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική διάταξη η οποία αποκλείει την επιβολή ποινής εις βάρος προσώπου το οποίο κατηγορείται για αδίκημα που διέπραξε μετά το πέρας της περιόδου υλοποίησης του έργου, ήτοι κατά την περίοδο βιωσιμότητας, ως προς τις υποχρεώσεις που ανέλαβε το εν λόγω πρόσωπο με τη σύμβαση χρηματοδότησης, καθώς και σε ερμηνεία της εθνικής διάταξης κατά την οποία η έννοια της απάτης εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων [της Ένωσης] δεν περιλαμβάνει και την παράνομη συμπεριφορά του δικαιούχου της χρηματοδότησης κατά την περίοδο βιωσιμότητας του έργου, ως προς τις υποχρεώσεις που υπέχει από τη σύμβαση χρηματοδότησης, ανεξάρτητα από την προέλευση των πόρων ή των δαπανών στις οποίες υποβλήθηκε ο δικαιούχος προς εκτέλεση των υποχρεώσεων που ανέλαβε με σκοπό τη βιωσιμότητα του έργου (ήτοι είτε πρόκειται για ίδιους πόρους του δικαιούχου είτε για πόρους [της Ένωσης]);»

Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

22 Στην απόφασή του περί παραπομπής, το Tribunalul Argeş (πρωτοδικείο Argeş) ζήτησε, δυνάμει του άρθρου 105 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, την υπαγωγή της προδικαστικής παραπομπής επί της οποίας εκδίδεται η παρούσα απόφαση σε ταχεία διαδικασία. Προς στήριξη του αιτήματός του, το δικαστήριο αυτό υποστήριξε, κατ' ουσίαν, ότι υφίσταται κίνδυνος συμπλήρωσης της παραγραφής όσον αφορά την ποινική ευθύνη στη διαφορά της κύριας δίκης.

23 Το άρθρο 105, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας προβλέπει ότι, κατόπιν αιτήματος του αιτούντος δικαστηρίου ή, σε εξαιρετική περίπτωση, αυτεπαγγέλτως, ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου μπορεί να αποφασίσει, αφού ακούσει τον εισηγητή δικαστή και τον γενικό εισαγγελέα, την υπαγωγή της προδικαστικής παραπομπής σε ταχεία διαδικασία όταν η φύση της υπόθεσης απαιτεί να αποφανθεί το Δικαστήριο το συντομότερο δυνατόν.

24 Πρέπει να υπομνησθεί, συναφώς, ότι η εν λόγω ταχεία διαδικασία αποτελεί δικονομικό μέσο για την αντιμετώπιση εξαιρετικά επείγουσας περίπτωσης (απόφαση της 20ής Απριλίου 2021, Repubblika, C-896/19, EU:C:2021:311, σκέψη 19 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

25 Εν προκειμένω, στις 14 Σεπτεμβρίου 2020, ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου, αφού άκουσε τον εισηγητή δικαστή και τον γενικό εισαγγελέα, αποφάσισε ότι δεν συνέτρεχε λόγος να γίνει δεκτό το αίτημα υπαγωγής της υπόθεσης στην ταχεία διαδικασία, καθόσον η απόφαση περί παραπομπής δεν περιείχε επαρκή στοιχεία καταδεικνύοντα την ύπαρξη εξαιρετικών περιστάσεων δυνάμενων να δικαιολογήσουν την ταχεία εκδίκαση της αιτήσεως προδικαστικής

αποφάσεως. Πράγματι, το αιτούν δικαστήριο απλώς παρέθεσε, προς στήριξη του αιτήματός του, την ημερομηνία των πραγματικών περιστατικών και τους εθνικούς κανόνες περί παραγραφής της ποινικής ευθύνης, χωρίς ωστόσο να αποφανθεί επί της εφαρμογής των κανόνων αυτών στη διαφορά της κύριας δίκης.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

26 Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν η έννοια της «απάτης εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων» της Ένωσης, κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο α', της Σύμβασης ΠΟΣ, περιλαμβάνει τη χρήση ψευδών ή ανακριβών δηλώσεων που υποβάλλονται μετά την εκτέλεση χρηματοδοτηθέντος έργου, με σκοπό τη φαινομενική εκπλήρωση των υποχρεώσεων που προβλέπονται κατά την περίοδο βιωσιμότητας του έργου.

27 Κατά το γράμμα του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο α', της Σύμβασης ΠΟΣ, συνιστά «απάτη εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων» της Ένωσης, όσον αφορά τις δαπάνες, κάθε εκ προθέσεως πράξη ή παράλειψη σχετικά με τη χρήση ή την υποβολή πλαστών, ανακριβών ή ελλιπών δηλώσεων ή εγγράφων, με αποτέλεσμα την αχρεώστητη είσπραξη ή παρακράτηση πόρων που προέρχονται από τον γενικό προϋπολογισμό της Ένωσης.

28 Ως εκ τούτου, η «απάτη εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων» της Ένωσης, στην οποία αναφέρεται το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο α', της Σύμβασης ΠΟΣ, καλύπτει όχι μόνον την είσπραξη, αλλά και την αχρεώστητη παρακράτηση πόρων που προέρχονται από τον γενικό προϋπολογισμό της Ένωσης. Επομένως, απάτη της οποίας σκοπός είναι η αχρεώστητη παρακράτηση πόρων ενδέχεται να λάβει τη μορφή παράβασης των υποχρεώσεων υποβολής δηλώσεων μετά την είσπραξη των εν λόγω πόρων.

29 Κατά συνέπεια, η έννοια της «απάτης εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων» της Ένωσης, κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο α', της Σύμβασης ΠΟΣ, πρέπει κατ' ανάγκην να ερμηνευθεί κατά τρόπο που περιλαμβάνει την εκ προθέσεως χρήση ψευδών ή ανακριβών δηλώσεων που υποβάλλονται μετά την εκτέλεση του χρηματοδοτούμενου έργου, με σκοπό τη φαινομενική εκπλήρωση των υποχρεώσεων που προβλέπονται από τη χρηματοδοτική σύμβαση κατά τη διάρκεια της περιόδου βιωσιμότητας του έργου, προκειμένου να παρακρατηθούν αχρεωστήτως πόροι που προέρχονται από τον γενικό προϋπολογισμό της Ένωσης. Ειδικότερα, καλύπτει ολόκληρη την περίοδο κατά την οποία η χρηματοδοτική σύμβαση επιβάλλει υποχρεώσεις στους δικαιούχους, περιλαμβανομένης της περιόδου βιωσιμότητας.

30 Εξάλλου, η προέλευση των πόρων που χρησιμοποιούνται για την εκπλήρωση υποχρέωσης που συνδέεται με τη χρηματοδοτική σύμβαση δεν ασκεί επιρροή, δεδομένου ότι η τήρηση της εν λόγω υποχρέωσης αποτελεί προϋπόθεση για τη χορήγηση και τη διατήρηση των προερχόμενων από τον προϋπολογισμό της Ένωσης πόρων.

31 Από το σύνολο των ανωτέρω σκέψεων προκύπτει ότι στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η έννοια της «απάτης εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων» της Ένωσης, κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο α', της Σύμβασης ΠΟΣ, περιλαμβάνει τη

χρήση ψευδών ή ανακριβών δηλώσεων που υποβάλλονται μετά την εκτέλεση χρηματοδοτηθέντος έργου, με σκοπό τη φαινομενική εκπλήρωση των υποχρεώσεων που προβλέπονται κατά την περίοδο βιωσιμότητας του έργου.

Επί του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος

32 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν η αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης έχει την έννοια ότι επιβάλλει σε εθνικό δικαστήριο να ερμηνεύει τις διατάξεις του εθνικού δικαίου κατά τρόπο σύμφωνο προς τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 325, παράγραφοι 1 και 2, ΣΛΕΕ, υπό το πρίσμα του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο α', της Σύμβασης ΠΟΣ.

33 Προκειμένου να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αυτό, πρέπει να υπομνησθεί, κατ' αρχάς, ότι η αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης επιβάλλει σε όλες τις αρχές των κρατών μελών να διασφαλίζουν την πλήρη αποτελεσματικότητα των κανόνων της Ένωσης, το δε δίκαιο των κρατών μελών δεν μπορεί να επηρεάσει την αποτελεσματικότητα που αναγνωρίζεται στους κανόνες αυτούς στο έδαφος των εν λόγω κρατών (απόφαση της 24ης Ιουνίου 2019, Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, σκέψη 54 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

34 Συναφώς, επισημαίνεται ότι η αρχή της σύμφωνης προς το δίκαιο της Ένωσης ερμηνείας του εθνικού δικαίου, βάσει της οποίας τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν, κατά το μέτρο του δυνατού, να ερμηνεύουν το εσωτερικό δίκαιο σύμφωνα προς τις απαιτήσεις του δικαίου της Ένωσης, είναι εγγενής στο σύστημα των Συνθηκών, καθόσον επιτρέπει στα εθνικά δικαστήρια να εξασφαλίζουν, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, την πλήρη αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης όταν αποφαίνονται επί των διαφορών των οποίων έχουν επιληφθεί (απόφαση της 24ης Ιουνίου 2019, Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, σκέψη 55 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

35 Κατά συνέπεια, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εκτιμήσει, εν προκειμένω, αν το εθνικό δίκαιο μπορεί να ερμηνευθεί κατά τρόπο ώστε να καλύπτει όχι μόνον την είσπραξη αλλά και την αχρεώστητη παρακράτηση πόρων, όταν αυτή ενδέχεται να αποτελεί απάτη εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης, κατά τον ορισμό του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο α', της Σύμβασης ΠΟΣ.

36 Στο πλαίσιο αυτό, επισημαίνεται, εν συνεχεία, ότι το άρθρο 325, παράγραφοι 1 και 2, ΣΛΕΕ επιβάλλει στα κράτη μέλη μη υποκείμενη σε οποιαδήποτε αίρεση υποχρέωση προς επίτευξη συγκεκριμένου αποτελέσματος, όσον αφορά τη λήψη αποτρεπτικών και αποτελεσματικών μέτρων καθώς και την υποχρέωσή τους να λαμβάνουν, για την καταπολέμηση της απάτης εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης, μέτρα ίδια με εκείνα που λαμβάνουν για την καταπολέμηση της απάτης κατά των ιδίων οικονομικών συμφερόντων. Επομένως, δυνάμει της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης, η διάταξη αυτή έχει ως αποτέλεσμα στις σχέσεις της με το εσωτερικό δίκαιο των κρατών μελών να καθιστά αυτοδικαίως ανεφάρμοστη, απλώς και μόνο με τη θέση της σε ισχύ, κάθε αντίθετη διάταξη της εθνικής νομοθεσίας (πρβλ. απόφαση της 8ης Σεπτεμβρίου 2015, Taricco κ.λπ., C-105/14, EU:C:2015:555, σκέψεις 51 και 52).

37 Κατά συνέπεια, λαμβανομένης υπόψη της απάντησης που δόθηκε στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, ερμηνεία του εθνικού δικαίου κατά την οποία μπορεί να κινηθεί ποινική διαδικασία για δηλώσεις που δύνανται να θεωρηθούν ως ενέχουσες «απάτη», κατά την έννοια του δικαίου της Ένωσης, μόνον εάν έλαβαν χώρα κατά την εκτέλεση του έργου και όχι κατά την περίοδο βιωσιμότητάς του, είναι, ανεξαρτήτως της προέλευσης των πόρων που χρησιμοποιήθηκαν,

ανεπαρκής και, ως εκ τούτου, αντίθετη προς τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το δίκαιο της Ένωσης, καθόσον ενδέχεται να αποτρέψει την επιβολή αποτελεσματικών και αποτρεπτικών κυρώσεων για την καταπολέμηση της απάτης εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης.

38 Τέλος, το εθνικό δικαστήριο, προβαίνοντας σε σύμφωνη ερμηνεία των εθνικών διατάξεων, θα πρέπει επίσης να μεριμνήσει για τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων των ενδιαφερόμενων προσώπων και να αποτρέψει το ενδεχόμενο να τους επιβληθούν κυρώσεις τις οποίες θα είχαν αποφύγει αν είχαν εφαρμοστεί οι εν λόγω διατάξεις του εθνικού δικαίου, σύμφωνα με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την αρχή της νομιμότητας αξιόποινων πράξεων και ποινών (πρβλ. απόφαση της 8ης Σεπτεμβρίου 2015, Taricco κ.λπ., C-105/14, EU:C:2015:555, σκέψη 53).

39 Επομένως, αν το εθνικό δικαστήριο καταλήξει ότι σύμφωνη ερμηνεία των εθνικών διατάξεων προσκρούει στην αρχή της νομιμότητας αξιόποινων πράξεων και ποινών, δεν θα υποχρεούται να συμμορφωθεί προς την υποχρέωση αυτή, ακόμη και αν η τήρησή της θα επέτρεπε να αποφευχθεί κατάσταση εσωτερικού δικαίου μη συνάδουσα προς το δίκαιο της Ένωσης. Στην περίπτωση αυτή εναπόκειται στον εθνικό νομοθέτη να λάβει τα αναγκαία μέτρα (πρβλ. απόφαση της 5ης Δεκεμβρίου 2017, M.A.S. και M.B., C-42/17, EU:C:2017:936, σκέψη 61 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

40 Από το σύνολο των ανωτέρω σκέψεων προκύπτει ότι στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης έχει την έννοια ότι επιβάλλει σε εθνικό δικαστήριο να ερμηνεύει τις διατάξεις του εθνικού δικαίου κατά τρόπο σύμφωνο προς τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 325, παράγραφοι 1 και 2, ΣΛΕΕ, υπό το πρίσμα του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο α΄, της Σύμβασης ΠΟΣ, εφόσον η ερμηνεία αυτή δεν συνεπάγεται παραβίαση της αρχής της νομιμότητας αξιόποινων πράξεων και ποινών.

Επί των δικαστικών εξόδων

41 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (όγδοο τμήμα) αποφαίνεται:

1) Η έννοια της «απάτης εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων» της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο α΄, της Σύμβασης η οποία καταρτίστηκε βάσει του άρθρου Κ.3 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, η οποία υπεγράφη στις Βρυξέλλες στις 26 Ιουλίου 1995, περιλαμβάνει τη χρήση ψευδών ή ανακριβών δηλώσεων που υποβάλλονται μετά την εκτέλεση χρηματοδοτηθέντος έργου, με σκοπό τη φαινομενική εκπλήρωση των υποχρεώσεων που προβλέπονται κατά την περίοδο βιωσιμότητας του έργου.

2) Η αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης έχει την έννοια ότι επιβάλλει σε εθνικό δικαστήριο να ερμηνεύει τις διατάξεις του εθνικού δικαίου κατά τρόπο σύμφωνο προς τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 325, παράγραφοι 1 και 2, ΣΛΕΕ, υπό το πρίσμα του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο α΄, της Σύμβασης η οποία καταρτίστηκε

βάσει του άρθρου Κ.3 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, η οποία υπεγράφη στις Βρυξέλλες στις 26 Ιουλίου 1995, εφόσον η ερμηνεία αυτή δεν συνεπάγεται παραβίαση της αρχής της νομιμότητας αξιόποινων πράξεων και ποινών.

(υπογραφές)